

تقلیل بین‌المللی شدن به اعزام دانشجویان و استاد به خارج از کشور و حتی لعاب بخشیدن به آن در ظرف مشارکت علمی بین‌المللی - چنانچه در بستری کلان و همه‌جانبه از دیپلماسی علمی شکل نگیرد و به هدف مشخص در نظام علمی کشور تبدیل نشود - نه تنها ارتباطی با معنای گفتمانی دیپلماسی علمی ندارد، بلکه فسادزا، هزینه‌ساز و واجد دردسرهایی بعدی است.

مقدمه

در ادبیات رشته روابط بین‌الملل و به‌ویژه در حوزه سیاست خارجی دیپلماسی، فنی است برای پیشبرد اهداف سیاست خارجی که البته با ابتنای بر معیارهای مختلفی همچون نوع و شیوه اجرا (آشکار و پنهان)، حوزه‌های موضوعی (اقتصادی، عمومی، رسمی، اطلاعاتی، ورزشی، سیاسی، فرهنگی و...)، و نیز عاملان و کارگزاران آن (رسمی، غیررسمی) به دسته‌های مختلفی قابل تفکیک و شناسایی است. در این میان دیپلماسی علمی به‌عنوان شاخصی از قدرت نرم کشورها، به کاربرد علم برای پیشبرد اهداف دیپلماسی و البته به نقش دیپلماسی برای پیشبرد علم اطلاق می‌شود. آنچه که به دیپلماسی علمی و ضرورت توجه به آن اهمیت و جایگاه ویژه می‌بخشد، نقشی است که به‌عنوان یکی از چهار معیار اصلی در نظام رتبه‌بندی دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی معتبر بین‌المللی برای سنجش جایگاه علمی کشورها ایفا می‌کند. تصویر زیر این معیارها را در نظام رتبه‌بندی جهان اسلام نشان می‌دهد:

در سال‌های اخیر همزمان با هدایت و سکان‌داری رهبر انقلاب اسلامی در اولویت‌بخشی به علم برای ارتقای ساخت داخلی قدرت و کسب استقلال و عزت بین‌المللی، مباحث متعددی در خصوص ارتقای جایگاه علمی کشور و معیارهای سنجش آن از منظرهای مختلف مطرح شده است که بخشی از آن مباحث در حوزه همکاری‌ها و فعالیت‌های علمی دانشگاه‌های کشور در سطح بین‌المللی و به موضوع دیپلماسی علمی مرتبط است. فلسفه وجودی و معنای دیپلماسی علمی، رویکردها و برداشتهای مختلف از چیستی دیپلماسی علمی، رابطه میان دیپلماسی علمی و مرجعیت علمی، نسبت میان استانداردهای بین‌المللی و دیپلماسی علمی در نگاه بومی، نقشه راه دیپلماسی علمی و سازوکارهای اجرایی آن، محذورات و موانع تحقق دیپلماسی علمی در جمهوری اسلامی ایران و موضوعاتی از این دست، از جمله مباحث مرتبط با دیپلماسی علمی است. با وجود این، آنچه که در این مقاله به اختصار به آن خواهیم پرداخت، ورود به این بحث از زاویه و لایه‌ای گفتمانی (فراتر از سطح لیسانی و لایه‌های علی) است.

ضرورت اصلی برای ورود به این بحث از زاویه گفتمانی، توجه به امکان‌پذیری و تحقق بخشی دیپلماسی علمی و به عبارتی، تلفیق بحث نظری با نگاه کاربردی است؛ چه اینکه از سال‌های گذشته همزمان با طرح مسئله بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها و اهمیت ارتقای جایگاه علمی دانشگاه‌های کشور، دستورکارهای مختلف و سازوکارهای متعددی مورد توجه مسئولان قرار گرفته است که شاید یکی از برجسته‌ترین آن تولید نظام رتبه‌بندی علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی جهان اسلام مبتنی بر سیاست‌های کلان علم و فناوری ابلاغی توسط مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۳ باشد؛ لیکن ارزیابی از روند شکل‌گرفته